

poteku pa bi bilo najlažje slediti s čim preciznejšimi specialkami, ki bi pa knjigi s tako obširnim področjem mogle biti le s težavo priložene. Ob študiju opisov tras pride pomanjkanje pravih predstav do izraza tudi zaradi izostanka risb profilov, ki jih avtor tu in tam omenja. Zaradi tega je za terensko neorientiranega bralca med podrobnimi opisi najkoristnejša vrsta tistih drobnih podatkov, ki bi jih mogel prenašati na druga področja raziskav.

Prva obravnavana trasa vključuje kratek oris največjega obdonavskega legijskega taborišča Lauriacum, ki je v povojnih letih stalni objekt arheoloških raziskav. Na vmesnem področju omenja itinerar dvoje (Ovilava, Laciaco), Tabula pa četvero (Ovilava, Tergolape, Laciaco, Tarnantone) postaj, porazdeljenih na gornjeavstrijskem delu na LXXXVI m. p. po itinerariju oziroma LXXXV m. p. po korigirani Tabuli dolge trase. Od teh sovpada civilna prestolnica Obrežnega Norika po najdbah in merah z današnjim Welsom. Tergolapo je lokaliziran pri z rimskimi najdbami obdanem kraju Schwanenstadt, ki je za 3,5 km oddaljeno od po navedenih miljah ugotovljene točke. Avtor misli, da je bila obcestna postaja na križišču, ime pa je prevzela od bližnjega rimskega naselja v Schwanenstadtu. Postaja Laciaco nima ustreznih najdb na terenu, avtor pa pripisuje njeni bližini ostanke treh morebiti v temeljih rimskih stražnih stolpov. Sovpadanje podatkov Tabule s terenskimi razmerami navaja avtorja, da lokalizira postajo Tarnantone na križiščni kraj Strasswalchen. Po avtorju na terenu proučevana cestna trasa teče po različnih terenih in tvori osnovo poznejših, danes večinoma že opuščeni cest z najrazličnejšimi, v uvodu obravnavanimi imeni.

Druga cesta je vezala gornjeavstrijski del Norika z Italijo in je vodila od Ovilave preko prelaza Phyrn v Virunum in dalje proti Aquileji. Ob dosedanjih sedemnajstih obravnavah te ceste se avtor omejuje na njen gornjeavstrijski del severno od prelaza. Na najsevernejšem odseku je doživela cesta v zadnjih obdobjih sprčo terenskih in drugih razlogov mnogo izprememb in premestitev, tako da je njen potek težje slediti, dokler se avtor ne znajde pred tremi neopredeljivimi variantami, ki jih uspe združiti šele pri Welsu.

Največje težave je avtorju predstavljalo iskanje ceste med Ovilavo in Boiodurum (Passau), ki v Tabuli ni vrisana, v itinerariju navedena razdalja LXXXI m. p. pa močno odstopa od načela, da je bila zveza med krajji čim krajša. Tega predela avtor tudi ni v celoti raziskoval na terenu in je tako ostal pri začasnih ugotovitvah. Velike težave dela pri tem tudi lokalizacija vmesnih postaj (Ovilatus, Joviacum, Stanacum). Zlasti pri Ovilatus so dosedanja mnenja močno deljena, avtor pa se priključuje naziranju, da predstavlja Ovilatus po reki Traun (po Mommsenu naj bi Rimljani Traun označevali z Ovilava) izpeljano ime, kraj pa lokalizira v naselje Hörsching z večjim številom rimskih najdb. Laže in soglasneje je lokalizirana postaja Joviacum v Schlögen ob Donavi. Nadaljnja zveza z Boiodurum po avtorjevem mnenju navzlic najdbi miljnika pri Engelshartzellu ni mogla iti vzdolž Donave, temveč na ozemlju južno od nje, kjer pri kraju Raab lokalizira postajo Stanacum in tako dopušča velik ovinek. Vsekakor je ta del potreben še bodočih podrobnih terenskih raziskav.

Sodeč po štirih najdenih miljnikih, ki izvirajo vsi iz začetka in prve polovice 3. stoletja, so bile ceste v tem času še v skrbni negi. O njihovi usodi avtor, obravnavajoč jih le topografsko, ne pove ničesar.

Knjigo zaključuje seznam krajev in 14 lepih fotografskih posnetkov ostankov starih cestnih tras, ki predstavljajo za tovrstno topografijo poleg uvoda dobro metodično in primerjalno gradivo.

Stanko Pahič

Sevin H., Die Gebiden, im Selbstverlag des Verfassers, München 1955, str. 222 in 74 slik v tekstu, med temi 18 geogr. skic.

Delo obsega poleg kratkega uvoda šest večjih poglavij, katerih naslovi nam že povedo, kako je pisatelj obdelal ves problem Gepidov in njihovo zgodovino. Naslovi posameznih oddelkov so: I. Gebidoios, II. V Karpatski deželi, III. Čas hunske vlade, IV. Kralj Ardarik, V. Gebidei, VI. Sledovi Gebidov. Na koncu je navedena literatura, register oseb, narodov in geografskih imen. Najprej moramo ugotoviti, da je pisatelj v prvi vrsti zgodovinar, ki nam podaja izčrpan politično zgodovino Gepidov in kaže njihov velik pomen v času selitve ljudstev.

V predzgodovinskem času so stanovali Gepidi na d. bregu reke Visle ob njenem izlivu v Baltiško morje. Semkaj so prišli, kakor tudi ostali Gotje, iz Skandinavije. Ko so se sosedni Gotje preselili k obali Črnega morja in se kasneje razširili po rimski provinci Daciji, so jim okrog leta 250 po Kr. sledili tudi Gepidi, za katere pa tam ni bilo več prostora. Ostati so morali v Karpatih in ob Gornji Tisi. Kasneje, ko se je njihov položaj precej izboljšal, so razširili to svojo posest proti jugu do reke Maroša, kjer jih najdemo okrog leta 360. Pisatelj opisuje njihove borbe z Vizigoti in njihova skupna bolj ali manj srečna podjetja, dokler niso prišli skupno z Ostrogoti pod hunsko oblast (primerjaj geogr. skice št. 9—15). Sicer so spremljali Hune pri vseh njihovih roparskih pohodih, vendar je bila največ ravno njihova zasluga, da so popolnoma uničili hunsko državo. Za vlade Atila se je posebno izkazal gepidski kralj Ardarik, ki je pa po njegovi smrti pričel z uporom proti njegovim sinovom. Z drugimi upornimi plemeni vred je premagal Atilove naslednike pri reki Nedao. Huni so se pomikali k obalam Črnega morja in s tem se je končala njihova oblast, ki je ogrožala vso Evropo. Gepidi so pa zasedli še vse prejšnje hunsko ozemlje ob Tisi in kasneje vso nekdanjo rimsko provinco Dacijo (sl. 25 in 64). Ostrogoti, prejšnji hunski podložniki, so se umaknili v Panonijo, od koder so pa kmalu odšli in pod vodstvom Teoderika osvojili Italijo. Gepidi so v nadaljnjih uspešnih bojih z Bizantinci še precej razširili meje svoje države in si tudi osvojili mesti Sirmium in Singidunum. Sirmium je postal celo njihova prestolnica, a je bil tudi vzrok neprestanega spora z Bizantinci. Zaradi tega jim tudi ti niso priskočili na pomoč, ko so jih od zahoda napadli Langobardi, od vzhoda pa z njimi zvezani Avari. V borbi je poginil cvet gepidskega ljudstva z njihovim kraljem Kunimundom vred. Njihovo deželo so pa zasedli Avari, ki so še preostale Gepide zdecimirali. Le majhni ostanki so se izselili in so počasi izginili med drugimi ljudstvi (sl. 69), n. pr. v Sev. Italiji (sl. 74).

V resnici se gepidski jezik le malo razlikuje od gotskega. Gotski nam je ohranjen v mnogih fragmentih sv. pisma, ki ga je prevedel arijanski škof Wulfila. »Codex argenteus« je samo polovica tega prvotnega originala in je danes shranjen v Upsali. Gepidi in Goti so govorili isti jezik, kar je razumljivo, ker so istega rodu. To potrjuje še posebej Jordanes, ki imenuje Gepide, Vizigote in Ostrogote pripadnike istega naroda, namreč gotskega. Za vzgled nam našteva pisatelj nekaj strani gepidskih besed in podaja tudi primer njihove pisave.

Krščanstvo, in sicer arianizem so prejeli Gepidi prostovoljno iz Bizanca. Vendar jih je še nekaj vztrajalo v prejšnji poganski veri (str. 100) s starimi običaji, žrtvami in starimi bogovi. Vendar dokazujejo mnogi dragoceni najdeni predmeti s križem, da je bilo krščanstvo močno razširjeno (str. 105).

Sevin črpa večino zgodovinskih podatkov iz antičnih pisateljev. Da bi bolje osvetlil posamezne dogodke, citira prevode kar celih poglavij. Obdelal jih je glede na njihovo verodostojnost in vsebino. Velikokrat izlušči iz dolgega pripovedovanja bizantinskih pisateljev zgodovinsko jedro, ki ga je skušal pisatelj skriti v množini besed in misli (str. 169). Pisatelj tudi pravilno ugotavlja, da so imela druga germanska plemena, n. pr. Ostrogoti (Jordanes) ali Langobardi (P. Diaconus), pisatelje, ki so izčrpno in z ljubeznijo pisali o zgodovini svojih narodov. Oba omenjena pisatelja sta bila sovražna Gepidom. Zato omenjata za Gepide važne dogodke le mimogrede, nekako ob robu in v slabem smislu (str. 35). Zaradi tega je Sevinovo kritično gledanje na te vire zelo umestno.

Sevin nam podaja tudi zelo dobro sliko materialne kulture pri Gepidih. Naslanja se na množične najdbe, ki jih ima naznačene po najdiščih na geografskih skicah (sl. 3, 25, 75). Na mnogih risbah imamo najrazličnejše predmete od zgodnjega latena do propada gepidske države. Vse to in še posebno poglavje (Bodenfunde in Gebidei) nam dobro potrjujejo, da so bili Gepidi kmečko, poljedelsko ljudstvo, neokretni, počasni, defenzivnega in miroljubnega duha. Imenovali so jih tudi srečne Gepide za razliko od bojevityh in k potovanju nagnjenih Gotov (str. 24). V posebnem poglavju obravnava pisatelj zlati zaklad iz Szilágy-Somlyója in ga pojasnjuje z mnogimi slikami (str. 58 sl.). Pisatelj sodi, da je bil ta zaklad zakopan okrog leta 500 po Kr. in da takrat že dolgo ni bil v rabi.

Iz vsake vrstice se vidi velika pisateljeva ljubezen in simpatija do nesrečnega gepidskega rodu. Lahko opravičeno trdimo, da nam je pisatelj v tem

delu podal sliko preseljevanja ljudstev, gledano ne z bizantinskega ali langobardskega stališča, ampak z gepidskega.

Glede tega, kako nam pisatelj podaja vse navedene misli in podatke, bi omenil, da bi delo neprimerno mnogo pridobilo, ako bi Sevin navajal vse citate pod črto in v originalnem tekstu. Ž iskanjem po delih, ki so sicer v seznamu literature natančno navedena po številkah, izgubimo veliko časa, pa tudi citirana dela niso vsakomur dostopna.

J. Klemenc

Jaro Sašel, *Vodnik po Emoni*, Ljubljana 1955, 98 str. francoski prevod (39—52), 4 slike v tekstu 11 slik v prilogi.

Pred nami je knjižica, ki jo je založil in izdal Mestni muzej v Ljubljani. Po obliki je zelo dobro opremljena, lahko rečemo, da celo bogato. Tiskana je na dobrem papirju in glede na velikost in papir odlično ilustrirana. Klišeji so izborni in tudi tisk je odličen. Tako je ta knjižica kakor po zunanji obliki, tako tudi po tisku in po ilustracijah zelo prikupna. Vendar se moramo pa z vsjo pravico vprašati, kaj je pravzaprav hotel izdajatelj s to knjižico. Publikacija ima namreč naslov »Vodnik po Emoni«. Ker pa imamo pod pojmom »vodnika« vedno neko določeno predstavo, je vsekakor upravičeno vprašanje, ali »Vodnik po Emoni« zasluži to ime. Po vsebini predstavlja knjižica le kratko, poljudno-znanstveno starejšo zgodovino Ljubljane, niti ne Emone. Tako bi bil glede na širino, ki je bila omenjena in glede na obravnavo veliko primernejši naslov »Nekaj iz najstarejše zgodovine Ljubljanec«. Kasneje sta bila »Vodniku« dodana še dva lista, ki naj bi nudila nekaj vodnik po arheoloških zbirkah Mestnega muzeja. Vendar je to podano v zelo skopih besedah, tako da je le neka splošna registracija glavnega materiala. Vsekakor je premalo, da se v neki vitrini registrira material na način, kot v tej knjižici, na pol drugi strani za vse zbirke. Tudi tu se pojavlja vprašanje, čemu je sploh to natisnjeno, ko v resnici ne more nikomur služiti. Vprašanje je tudi, ali je na mestu, omenjati fragmente keramike kot »črepinje«, ker pod črepinjami razumemo marsikaj. Še resnejša opomba pa je, da bi bilo želeti, da bi naj bila registracija objektov točna. Doslej v Ljubljani slovanskih žar namreč sploh ne poznamo.

Ne glede na to, kakšen cilj je zasledovala pričujoča publikacija, je pa potrebno pokazati tudi nekaj momentov, ki zadevajo predvsem avtorja in zadevajo njegovo znanstveno podajanje. V celoti lahko rečemo, da je »Vodnik« pisan zelo lepo in tekoče. Avtor ima zelo lep slog. Razen tega je avtor uporabil tudi slog, ki je razumljiv ne samo suhoparnim znanstvenikom, temveč tudi drugim. Vendar je pa kljub temu treba paziti na znanstveno resnico in znanstvena dognanja. Ne gre si ustvariti nekakšno svoje mnenje, ki še ni nikjer dokazano, in ga podajati javnosti kot zadnji krik arheologije. Posamezna mnenja avtorja, ako so tudi še tako zanimiva, ostanejo toliko časa osebna mnenja, dokler niso na drugih mestih znanstveno dokumentirana in jih ne gre vsiljevati drugim, celo ne pod nekim splošnim videzom takšnega arheološkega stanja. Poleg tega je pa avtor zagrešil tudi še vrsto napak, ki jih v takšni publikaciji, še zlasti, ker je poljudno-znanstvena, ne bi nikakor smel. Dotaknili se bomo samo nekaj najbolj izrazitih primerov, čeprav bi se o mnogih stvareh dalo razpravljati.

Avtor postavlja prvo sled človeškega življenja na ljubljanskem ozemlju v t. i. kulturo Ljubljanskega barja. Čeprav je mogoče slediti življenje tudi še v čas paleolitika, ko je ljubljansko področje predstavljalo obširen areal tedanjih lovcev (najdba na Vrhniki), imamo prvo doslej ugotovljeno naselitev res v kulturi Ljubljanskega barja. Toda avtor postavlja to kulturo v čas od 1900 do 1500, medtem ko jo vse kronologije postavljajo v čas od 1900—1700, včasih pa tudi v čas od 1800—1600. Kje je avtor dobil svoje letnice, ni jasno, posebno ker v tekstu izrecno pravi, da je to ribiško lovška kultura na prehodu mlajše kamene v bronasto dobo. Dalje deli avtor kulturo Ljubljanskega barja na »starejšo« in »mlajšo« dobo. Res lahko bi mu bili hvaležni, ako bi mu uspelo dokazati to delitev (v Vodniku je žal le nekaj splošnih fraz), kar je doslej vsem raziskovalcem Barja spodletelo. Zanimivo je, da avtor šele v mlajšo fazo svoje kulture Ljubljanskega barja postavlja uporabo »bakra in bronca«. Toda, kolikor danes vemo, so se bakreni predmeti uporabljali že na samem začetku nam znane kulture, o »bronastih« pa žal ni nikjer sledu. V mlajši dobi, meni avtor, so